

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΑΡΙΘΜ. 14/VI/2012

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε στην αίθουσα Συνεδριάσεων του 1^{ου} ορόφου, του κτιρίου των Γραφείων της (Κότσικα 1Α & Πατησίων), την 12^η Ιανουαρίου 2012, ημέρα Πέμπτη και ώρα 10:00, με την εξής σύνθεση:

Πρόεδρος: Δημήτριος Κυριτσάκης.

Μέλη: Ιωάννης Μπιτούνης,

Δημήτριος Λουκάς,

Εμμανουέλα Τρούλη,

Νικόλαος Τραυλός,

Δημήτριος Δανηλάτος,

Δημήτριος Αυγητίδης και

Φραγκίσκος Αρμάος, λόγω κωλύματος τακτικού μέλους.

Γραμματέας: Ευαγγελία Ρουμπή.

Θέμα της συνεδρίασης ήταν η σύνταξη γνωμοδοτήσεως της Επιτροπής Ανταγωνισμού, βάσει του άρθρου 23 του Ν. 3959/2011 επί του Σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος «Θέσπιση εξαίρεσης του επαγγέλματος των ΑΝΑΛΟΓΙΣΤΩΝ από τη ρύθμιση της παρ. 1 του άρθρου 3 του Ν. 3919/2011 και διατήρηση σε ισχύ της ειδικής περί αυτού ισχύουσας νομοθεσίας»

Την 7/10/2011 (αριθ. πρωτ. 6347) στάλθηκε από τον Υπουργό Οικονομικών στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, στα πλαίσια της αξιολόγησης προτάσεων φορέων για εξαίρεση από τις διατάξεις του ν. 3919/2011, Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος σχετικά με τη θέσπιση εξαίρεσης του επαγγέλματος των αναλογιστών από τη ρύθμιση της παρ. 1 του άρθρου 3 του Ν. 3919/2011 και διατήρηση σε ισχύ της ειδικής περί αυτού ισχύουσας νομοθεσίας, επί του οποίου η Επιτροπή Ανταγωνισμού κλήθηκε να γνωμοδοτήσει.

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού αφού έλαβε υπόψη της το ως άνω αίτημα του Υπουργού Οικονομικών, το σχέδιο προεδρικού διατάγματος και την υπ' αριθμ. πρωτ. 238/11.1.2012 εισήγηση της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού,

ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΩΣ ΕΞΗΣ

Α. ΓΕΝΙΚΑ

1. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της και ιδίως βάσει του άρθρου 23 παρ. 3 του Ν. 3959/2011, σύμφωνα με το οποίο διατυπώνει γνώμη σχετικά με σχέδια νόμων και λοιπών κανονιστικών ρυθμίσεων που μπορούν να εισαγάγουν εμπόδια στη λειτουργία του ελεύθερου ανταγωνισμού, αλλά και σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής, κλήθηκε από το Υπουργείο Οικονομικών (επιστολή με αριθ. πρωτ. 6347/7.10.2011) να γνωμοδοτήσει επί του Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος σχετικά με τη θέσπιση εξαίρεσης του επαγγέλματος των ΑΝΑΛΟΓΙΣΤΩΝ από τη ρύθμιση της παρ. 1 του άρθρου 3 του Ν. 3919/2011 και διατήρηση σε ισχύ της ειδικής περί αυτού ισχύουσας νομοθεσίας. Το ανωτέρω αίτημα γνωμοδότησης κατατέθηκε στο πλαίσιο εφαρμογής του Ν. 3919/2011 *«Αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελμάτων»* (ΦΕΚ Α 32/2.3.2011). Ειδικότερα, στην παρ. 2 του άρθρου 3 αυτού παρέχεται νομοθετική εξουσιοδότηση προς έκδοση προεδρικού διατάγματος, με πρόταση του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού και του Υπουργού Οικονομικών, με το οποίο θα μπορεί να προβλέπεται ως προς ορισμένο επάγγελμα εξαίρεση από το θεσπιζόμενο στην παρ. 1 του ίδιου άρθρου σύστημα αναγγελίας, στην περίπτωση που η διατήρηση του νομικού καθεστώτος της προηγούμενης διοικητικής άδειας επιβάλλεται από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος και συγχρόνως πληρούνται προς τούτο οι απαιτήσεις της αρχής της αναλογικότητας.
2. Η παρούσα γνωμοδότηση περιορίζεται στην εξέταση του Σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος που γνωστοποιήθηκε στην Επιτροπή Ανταγωνισμού προς γνωμοδότηση, κατά τα ανωτέρω, εξ απόψεως των αρχών και των κανόνων που διέπουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό, όπως εξάλλου προβλέπεται και στην παράγραφο 2 του άρθρου 1 του Ν. 3919/2011, σύμφωνα με την οποία *«οι διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας που αφορούν στην πρόσβαση και την άσκηση*

επαγγελμάτων επιβάλλεται να ερμηνεύονται σε αρμονία προς την αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας και της προστασίας του ανταγωνισμού. Διατάξεις που προβλέπουν περιορισμούς στην πρόσβαση και την άσκηση επαγγελμάτων είναι στενώς ερμηνευτέες». Οι κατωτέρω θέσεις είναι αυστηρά γενικές και δεν αναφέρονται σε συγκεκριμένες συμπεριφορές οι οποίες κρίνονται με βάση τις διατάξεις των άρθρων 1 και 2 του Ν.3959/2011 και 101 και 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής «ΣΛΕΕ») ενώ δεν δεσμεύουν την Επιτροπή Ανταγωνισμού σε υπάρχουσες ή μέλλουσες διαδικασίες και υποθέσεις.

B. ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗΣ ΩΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΙΣΟΔΟΥ

3. Στα περισσότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα ελεύθερα επαγγέλματα υπόκεινται σε περιοριστικές ρυθμίσεις, όπως ρυθμίσεις σχετικά με τις τιμές, περιορισμούς ως προς τη διαφήμιση, κανόνες σχετικά με τη διάρθρωση των επιχειρήσεων¹, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται και οι περιορισμοί εισόδου. Οι περιορισμοί αυτοί μπορούν να λάβουν τη μορφή έκδοσης αδειών άσκησης επαγγέλματος για επαγγελματίες συγκεκριμένων κλάδων, βάσει κριτηρίων αδειοδότησης που συνήθως περιλαμβάνουν απαιτήσεις ελάχιστης κατάρτισης, όπως για παράδειγμα κατώτατα πρότυπα επίσημης εκπαίδευσης, ελάχιστες περιόδους επαγγελματικής πείρας, καθώς και επαγγελματικές εξετάσεις. Σε πολλές περιπτώσεις, οι περιορισμοί εισόδου συνδυάζονται με ειδικά δικαιώματα παροχής ορισμένων υπηρεσιών. Στα πλαίσια αυτά, προκειμένου ένας επαγγελματίας να εισέλθει σε κάποιο κλάδο και να ασκήσει ορισμένες δραστηριότητες, θα πρέπει να διαθέτει τα κατάλληλα προσόντα και να ικανοποιεί τα αυστηρά καθορισμένα πρότυπα που έχουν θεσπιστεί από τον ίδιο τον κλάδο.²

¹Όπως για παράδειγμα κανόνες που περιορίζουν την ιδιοκτησιακή διάρθρωση των εταιρειών παροχής επαγγελματικών υπηρεσιών, τη δυνατότητα συνεργασίας με άλλα επαγγέλματα ή τη δυνατότητα ίδρυσης υποκαταστημάτων.

²Βλ. OECD Competition Assessment Toolkit, Οδηγός Αξιολόγησης Συνθηκών Ανταγωνισμού, Τόμος I, Έκδοση 2.0, σελ. 50.

4. Κατ' αυτόν τον τρόπο, διασφαλίζεται σε σημαντικό βαθμό η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών προς όφελος του καταναλωτή. Ειδικότερα, σε περιπτώσεις όπου ισχύει «ασυμμετρία της πληροφόρησης», γεγονός που σημαίνει ότι οι καταναλωτές, ελλείπει των απαιτούμενων εξειδικευμένων τεχνικών ή επιστημονικών γνώσεων, δεν είναι σε θέση να προβούν σε εκτιμήσεις, όσον αφορά στην ικανότητα των επαγγελματιών³, οι απαιτήσεις κατάρτισης μπορούν να συμβάλλουν στην πρόληψη βλαβών, λόγω μη ορθής άσκησης του επαγγέλματος. Σε ανάλογο αποτέλεσμα ενδέχεται να οδηγήσουν οι περιορισμοί σχετικά με την άσκηση ορισμένης επαγγελματικής υπηρεσίας, όταν η παροχή της έχει επιπτώσεις σε τρίτα πρόσωπα πέραν των αποδεκτών της (όπως η στατικότητα ενός κτιρίου που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια ασφάλεια) ή παράγει δημόσια αγαθά επωφελή για το κοινωνικό σύνολο (όπως η σωστή απονομή της δικαιοσύνης ή η ανάπτυξη αστικού περιβάλλοντος υψηλής ποιότητας).⁴
5. Οι ανωτέρω περιοριστικές ρυθμίσεις θεωρούνται, συνεπώς, δικαιολογημένες, για να διατηρήσουν την ποιότητα των επαγγελματικών υπηρεσιών και να προστατεύσουν τους καταναλωτές από πλημμελείς επαγγελματικές υπηρεσίες.
6. Ωστόσο, ο υπερβολικός βαθμός ρύθμισης των συστημάτων αδειοδότησης για την άσκηση επαγγέλματος ενδέχεται να έχει αρνητικό αντίκτυπο στους καταναλωτές, καθώς μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της προσφοράς των παρόχων υπηρεσιών, με αρνητικές επιπτώσεις, τόσο στο επίπεδο του ανταγωνισμού, όσο και στην ποιότητα των υπηρεσιών. Όπως έχουν καταδείξει πολυάριθμες εμπειρικές έρευνες⁵, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι υπερβολικοί περιορισμοί στη χορήγηση

³Πρόκειται για τις περιπτώσεις όπου οι επαγγελματικές υπηρεσίες αποτελούν «αγαθά εμπιστοσύνης» (credence goods), η ποιότητα των οποίων δε μπορεί να εκτιμηθεί εύκολα ούτε εκ των προτέρων ούτε, σε ορισμένες αγορές, μετά την παροχή τους. Βλ. Έκθεση Ομάδας Εργασίας του ΟΟΣΑ, *Competition in Professional Services* (SERIES: ROUNDTABLES ON COMPETITION POLICY), DAF/CLP(2000)2, σ. 18.

⁴Βλ. Γνωμοδότηση της Επιτροπής Ανταγωνισμού αριθ. 11/IV/2011, σελ. 2-3 καθώς και Ανακοίνωση της Επιτροπής, Έκθεση σχετικά με τον Ανταγωνισμό στον Τομέα των Επαγγελματικών Υπηρεσιών, COM (2004) 83 τελικό, 9.2.2004, σελ. 11.

⁵Βλ. Έκθεση Ομάδας Εργασίας του ΟΟΣΑ, *Competition in Professional Services* (SERIES: ROUNDTABLES ON COMPETITION POLICY), DAF/CLP(2000)2, σ. 20-21.

αδειών οδήγησαν σε υψηλότερες τιμές χωρίς ταυτόχρονα να εξασφαλίζεται υψηλότερη ποιότητα. Σε έκθεση του 1990 για παράδειγμα, η Ομοσπονδιακή Επιτροπή Εμπορίου των ΗΠΑ αξιολόγησε μία σειρά εμπειρικών μελετών για τους περιορισμούς στη χορήγηση αδειών⁶. Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, ενώ ορισμένες μελέτες φαινόταν να υποδηλώνουν ότι οι περιορισμοί στην άσκηση ορισμένων επαγγελματιών οδηγούσαν σε υψηλότερη ποιότητα, στο μεγαλύτερο μέρος των μελετών διαπιστώθηκε ότι η ποιότητα παρέμεινε ανεπηρέαστη από τους περιορισμούς στη χορήγηση αδειών ή άσκησης επαγγελματικών δραστηριοτήτων που συνδέονται με τη χορήγηση αδειών. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις, οι περιορισμοί στη χορήγηση αδειών είχαν ακόμη και αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα⁷.

7. Αντίθετα, σε ορισμένες χώρες η χαλάρωση των ρυθμιστικών περιορισμών εισόδου σε κάποια επαγγέλματα οδήγησε σε μείωση των τιμών χωρίς παράλληλα να προκαλέσει προφανή μείωση της ποιότητας.⁸
8. Με βάση τα ανωτέρω στοιχεία καταδεικνύεται, ότι οι ρυθμίσεις σχετικά με τη χορήγηση αδειών ενδέχεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, να είναι υπερβολικά αυστηρές, με αποτέλεσμα να περιορίζουν αδικαιολόγητα τις επιλογές του καταναλωτή και να δημιουργούν τεχνητή ανεπάρκεια που προκαλεί αύξηση τιμών, χωρίς απαραίτητα να συνοδεύεται από αύξηση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Κατά συνέπεια, καθίσταται προφανές ότι μία χαλάρωση των υφιστάμενων απαιτήσεων αδειοδότησης μπορεί, κατά περίπτωση, να αποβεί επωφελής για τους καταναλωτές.

⁶ Βλ. Cox C. and S. Foster, 'The Costs and Benefits of Occupational Regulation. Bureau of Economics Staff Report to the Federal Trade Commission, 1990, σ. 26-27.

⁷ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής, Έκθεση σχετικά με τον Ανταγωνισμό στον Τομέα των Επαγγελματικών Υπηρεσιών, COM (2004) 83 τελικό, 9.2.2004, σελ. 17.

⁸ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής, Έκθεση σχετικά με τον Ανταγωνισμό στον Τομέα των Επαγγελματικών Υπηρεσιών, COM (2004) 83 τελικό, 9.2.2004, σελ. 17, όπου αναφέρεται ως παράδειγμα ότι στις Κάτω Χώρες, η κατάργηση των φραγμών εισόδου στους μεσίτες στα τέλη της δεκαετίας του 1990 οδήγησε σε αύξηση των νεοεισερχόμενων φορέων, σε χαμηλότερες τιμές για τις συναλλαγές και σε πιο ευέλικτη παροχή υπηρεσιών.

9. Στα πλαίσια αυτά, τόσο στην οικονομική θεωρία, όσο και στη πολιτική του ελεύθερου ανταγωνισμού δίνεται έμφαση, ώστε οι απαιτήσεις αδειοδότησης να μην είναι πιο αυστηρές από ό,τι είναι απαραίτητο για τη διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και την προστασία των καταναλωτών. Συνιστάται, δηλαδή, μια εναλλακτική προσέγγιση των εν λόγω ρυθμιστικών περιορισμών με στόχο αφενός μεν την ενίσχυση της πληροφόρησης σχετικά με τις ικανότητες των επαγγελματιών, την ποιότητα των παρεχόμενων από αυτούς υπηρεσιών, τις πιθανές ζημιές που μπορεί να υποστούν οι καταναλωτές από την ανεπαρκή άσκηση του επαγγέλματος και τη δυνατότητα αυτοπροστασίας τους πραγματοποιώντας ενημερωμένες επιλογές, αφετέρου δε τη θέσπιση υποχρεωτικών απαιτήσεων διασφάλισης ποιότητας και ευθύνης του επαγγελματία, σε περίπτωση πλημμέλειας⁹. Προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί να υιοθετηθούν μέτρα όπως η δημιουργία φήμης (reputation) των παρόχων επαγγελματικών υπηρεσιών, οι συμβατικές εγγυήσεις ποιότητας (contractual guarantees of performance quality, performance bonds), η πιστοποίηση και η αξιολόγηση από ανεξάρτητους φορείς (third-party accreditation – quality rating) καθώς και οι ρήτρες αστικής ευθύνης (civil liability rules).¹⁰

Γ. ΟΙ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ Ν.3919/2011 ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗΣ

10. Σύμφωνα με την νομολογία, οι τασσόμενοι από το νόμο όροι και προϋποθέσεις πρόσβασης και άσκησης του επαγγέλματος είναι συνταγματικά επιτρεπτοί, εφόσον ορίζονται γενικά, κατά τρόπο αντικειμενικό και δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει, να τελούν σε συνάφεια προς το αντικείμενο και το χαρακτήρα της ρυθμιζόμενης επαγγελματικής δραστηριότητας¹¹. Εξάλλου, σύμφωνα με τη συνταγματικά κατοχυρωμένη (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος) αρχή της

⁹Βλ. OECD Competition Assessment Toolkit, Οδηγός Αξιολόγησης Συνθηκών Ανταγωνισμού, Τόμος Ι, Έκδοση 2.0, σελ. 52.

¹⁰Βλ. Έκθεση Ομάδας Εργασίας του ΟΟΣΑ, *Competition in Professional Services* (SERIES: ROUNDTABLES ON COMPETITION POLICY), DAF/CLP(2000)2, σ. 19 καθώς και Γνωμοδότηση της Επιτροπής Ανταγωνισμού αριθ. 11/IV/2011, σελ. 5.

¹¹ Βλ. ΣτΕ 1664/2011 Ολομ. σκ. 6, ΣτΕ 2204/2010 Ολομ. σκ. 6, ΣτΕ 3665/2005 Ολομ., σκ. 4.

αναλογικότητας, η οποία θέτει τα ακραία όρια ως προς τους νομοθετικούς περιορισμούς των συνταγματικών θεμελιωδών δικαιωμάτων, οι επιβαλλόμενοι από τον νόμο περιορισμοί, πρέπει, να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογοι σε σχέση προς αυτόν. Επιπρόσθετα, όταν ο θεσπιζόμενος περιορισμός αφορά, όχι απλώς την άσκηση αλλά την πρόσβαση στο επάγγελμα προσώπων που συγκεντρώνουν τα νόμιμα προσόντα, η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει να είναι εμφανής και σαφώς διαγνώσιμη η αναγκαιότητα επιβολής ενός τέτοιου εξαιρετικού περιορισμού για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού¹². Έτσι, «[...] κατά το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος, όπως τούτο ισχύει μετά την αντικατάσταση του κατά την αναθεώρηση του Συντάγματος 1975 με το από 6/17 Απριλίου 2001 Ψήφισμα της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής, "Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την προστασία του κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκηση τους. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας". Από τη διάταξη αυτή προκύπτει, ότι αποδέκτης της επιταγής για σεβασμό της αρχής της αναλογικότητας είναι ο κοινός νομοθέτης, που θεσπίζει περιορισμό ατομικών δικαιωμάτων σύμφωνα με συνταγματική επιφύλαξη υπέρ του νόμου, την οποία και υλοποιεί, όχι δε και ο δικαστής, ο οποίος, απλώς οφείλει να ελέγχει, αν η αρχή αυτή έχει τηρηθεί και, σε αρνητική περίπτωση, να αρνείται την εφαρμογή του νόμου ως αντισυνταγματικού. Η εν λόγω αρχή, η οποία κατατείνει στην εκλογίκευση των επαχθών παρεμβάσεων της κρατικής εξουσίας στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα του ανθρώπου και πολίτη, παραβιάζεται όταν η συγκεκριμένη κρατική παρέμβαση δεν είναι α) πρόσφορη για την επίτευξη του σκοπού που επιδιώκεται με αυτήν, β) αναγκαία για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού, με την έννοια ότι το αυτό

¹² Βλ. ΣτΕ 3665/2005 Ολομ., σκ. 4.

αποτέλεσμα δεν μπορεί να επιτευχθεί με ένα ανώδυνο η ηπιότερο μέσο, και γ) αναλογική εν στενή εννοία, δηλαδή, να τελεί σε εσωτερική αλληλουχία προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, ώστε η αναμενόμενη ωφέλεια να μην είναι ποιοτικά και ποσοτικά κατώτερη από τη βλάβη που προκαλείται (Ολ.ΑΠ 6/2009, 27/2008)»¹³. Δηλαδή, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας ελέγχεται: α) η καταλληλότητα του περιορισμού να επιφέρει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, β) ο αναγκαίος χαρακτήρας του (εάν είναι ο λιγότερο επαχθής για τον θιγόμενο αποδέκτη του μέτρου) γ) η συνάφεια και εύλογη σχέση μεταξύ του μέτρου και του επιδιωκόμενου σκοπού (δεν πρέπει να συνεπάγεται περισσότερα μειονεκτήματα για τα δικαιώματα του πολίτη, παρά πλεονεκτήματα για τα συνταγματικά συμφέροντα, στην προστασία των οποίων αποβλέπει). Όλα τα μέσα ασκήσεως της κρατικής εξουσίας, ο νόμος, η δικαστική απόφαση και η διοικητική πράξη, πρέπει να πληρούν τα τρία κριτήρια της αρχής της αναλογικότητας¹⁴.

11. Εξάλλου, οι εθνικές ρυθμίσεις που περιορίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία, εν ευρεία εννοία, ελέγχονται βάσει του συνόλου των διατάξεων της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) που αφορούν το δικαίωμα στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών (άρθρο 56 ΣΛΕΕ - πρώην 49 ΣΕΚ), το δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης (άρθρο 49 ΣΛΕΕ - πρώην 43 ΣΕΚ), και την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (άρθρο 45 ΣΛΕΕ - πρώην 39 ΣΕΚ), δηλαδή, την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων¹⁵. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής «ΔΕΕ») προκύπτει ότι τα εθνικά μέτρα που ενδέχεται να παρακωλύσουν ή να

¹³ Βλ. Ολ. ΑΠ 6/2011. Βλ. και ΣτΕ (Ολ) 990/2004: «12. Επειδή, η αρχή της αναλογικότητας, απορρέουσα από την έννοια και τους θεσμούς του κράτους δικαίου, καθιερώνεται ήδη ρητώς από το Σύνταγμα (άρθρ. 25 παρ. 1) και συγκαταλέγεται, κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, μεταξύ των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, οι επιβαλλόμενοι από τον κοινό νομοθέτη και τη διοίκηση περιορισμοί εις την άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων πρέπει να είναι μόνον οι αναγκαίοι και να συνάπτονται προς τον υπό του νόμου επιδιωκόμενο σκοπό. Ένα μέτρο που προβλέπεται από διάταξη νόμου ως κύρωση για παράβαση διατάξεως, τότε μόνο αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας, όταν από το είδος του ή τη φύση του είναι προδήλως ακατάλληλο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού ή όταν οι δυσμενείς συνέπειες του μέτρου τελούν σε προφανή δυσαναλογία ή υπερακοντίζουν τον επιδιωκόμενο σκοπό». Βλ. επίσης μειοψηφία.

¹⁴ Βλ. Ολ. ΑΠ 45/2005.

¹⁵ Βλ. Ζιάμο εις Σκουρή, Ερμηνεία Συνθηκών, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003, σ. 572.

καταστήσουν λιγότερο ελκυστική την άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών που διασφαλίζονται με τη Συνθήκη πρέπει να πληρούν τέσσερις προϋποθέσεις: να εφαρμόζονται κατά τρόπο που δεν δημιουργεί διακρίσεις, να δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, να είναι κατάλληλα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και να μην είναι δεσμευτικά, πέραν του βαθμού που είναι αναγκαίος, για την επίτευξη του σκοπού αυτού¹⁶. Επίσης, η αρχή του κράτους προέλευσης ισχύει και στον τομέα των υπηρεσιών¹⁷.

12. Στο πνεύμα του ως άνω θεωρητικού πλαισίου¹⁸ και λαμβάνοντας υπόψη τις επιπτώσεις στη λειτουργία των επαγγελματών από τυπικές γραφειοκρατικές παρεμβάσεις,¹⁹ ο νομοθέτης επέλεξε την κατάργηση του συστήματος χορήγησης (προηγούμενης) διοικητικής άδειας και απαγόρευσης ασκήσεως επαγγέλματος και την αντικατάστασή του με το σύστημα αναγγελίας.

13. Ειδικότερα, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 3 ν. 3919/2011, μετά πάροδο τεσσάρων (4) μηνών από τη δημοσίευση του εν λόγω νόμου²⁰, επέρχεται παύση της ισχύος όλων των προβλεπόμενων στην ισχύουσα νομοθεσία απαιτήσεων προηγούμενης διοικητικής άδειας για την άσκηση επαγγέλματος²¹, όταν η χορήγηση αυτής συναρτάται προς αντικειμενικώς διαπιστούμενη από διοικητική αρχή, κατά δεσμία αρμοδιότητα, συνδρομή νομίμων προϋποθέσεων, με

¹⁶ Απόφαση ΔΕΚ της 30.11.1995, Gebhard κατά Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano, Συλλ. I-04165, σκ. 37 με παραπομπή στην απόφαση της 31ης Μαρτίου 1993, C-19/92, Kraus, Συλλογή 1993, σ. I-1663, σκέψη 32.

¹⁷ Βλ. Ζιάμο εις Σκουρή, Ερμηνεία Συνθηκών, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003, σ. 576 με παραπομπή στην απόφαση C-3/95 (Broede).

¹⁸ Βλ. και ανωτέρω υπό Β.

¹⁹ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση ν. 3919/2011 όπου «Από την εικόνα των νομοθετικών παρεμβάσεων στη λειτουργία των επαγγελματών, είναι φανερό ότι, από την άποψη των επιπτώσεών τους, αυτές μπορούν να χωρισθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες: Σε εκείνες που επιβάλλουν τυπικές γραφειοκρατικές παρεμβάσεις, όπως είναι οι απαιτήσεις διοικητικής αδειοδότησεως, που, ανεξάρτητα κατά πόσον περιορίζουν σημαντικά τη λειτουργία του ανταγωνισμού, αποτελούν εντούτοις αδικαιολόγητη διαδικασία η οποία επιβαρύνει με διοικητικό κόστος την άσκηση του επαγγέλματος.»

²⁰ Ητοι ήδη από την 3-7-2011.

²¹ Με εξαίρεση τα επαγγέλματα για τα οποία διαλαμβάνεται ρύθμιση στο κεφάλαιο Β; του ανωτέρω νόμου, ήτοι συμβολαιογράφους, δικηγόρους, δικηγορικές εταιρείες, μηχανικούς, νόμιμους ελεγκτές.

αποτέλεσμα η άσκηση των επαγγελματιών που καταλαμβάνει η ανωτέρω ρύθμιση του άρθρου 3 να καθίσταται εφεξής ελεύθερη.

14. Για τη σύννομη έναρξη της ασκήσεώς τους αρκεί η απλή διατύπωση της σχετικής περί τούτου αναγγελίας στη διοικητική αρχή που ήταν προηγουμένως αρμόδια για τη χορήγηση της διοικητικής άδειας, συνοδευόμενης από τα νόμιμα δικαιολογητικά για την πιστοποίηση της συνδρομής των νομίμων προϋποθέσεων και η πάροδος τριμήνου από την αναγγελία αυτή, εκτός αν η εν λόγω διοικητική αρχή εντός του τριμήνου τούτου απαγορεύσει την άσκηση του επαγγέλματος, για το λόγο ότι δεν συγκεντρώνονται οι νόμιμες προϋποθέσεις προς τούτο ή δεν προκύπτει η συνδρομή τους από τα υποβληθέντα στοιχεία.
15. Παράλληλα με την προεκτεθείσα ρύθμιση, παρέχεται νομοθετική εξουσιοδότηση προς έκδοση προεδρικού διατάγματος, με πρόταση του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού και του Υπουργού Οικονομικών, μέσα στην ίδια ως άνω τετράμηνη προθεσμία, με το οποίο θα μπορεί να προβλέπεται ως προς ορισμένο επάγγελμα εξαίρεση από τον εκτεθέντα γενικό κανόνα, στην περίπτωση που η διατήρηση του νομικού καθεστώτος της προηγούμενης διοικητικής άδειας επιβάλλεται από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος και συγχρόνως πληρούνται προς τούτο οι απαιτήσεις της αρχής της αναλογικότητας.

Δ. ΑΝΑΛΟΓΙΣΤΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Δ.1. Σύστημα Αδειοδότησης

(α) Το νομοθετικό πλαίσιο όπως ίσχυε πριν την κατάργησή του από το ν.3919/2011

16. Είναι γεγονός ότι η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις χώρες με τον υψηλότερο βαθμό ρύθμισης των ελεύθερων επαγγελματιών.²² Μεγάλο τμήμα των περιοριστικών ρυθμίσεων που ισχύουν στα ελεύθερα επαγγέλματα αφορά στο σύστημα

²²Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής «Επαγγελματικές Υπηρεσίες – Συνέχιση της Μεταρρύθμισης», Βρυξέλλες 5.9.2005 COM (2005) 405 τελικό, σελ. 8, καθώς και «Economic Impact of regulation in the field of liberal professions in different EU Member States», Ian Paterson, Marcel Fink, Anthony Ogus, Institute for Advanced Studies, Βιέννη, Ιανουάριος 2003, σελ.3, δημοσιευμένο σε http://ec.europa.eu/competition/sectors/professional_services/studies/prof_services_ihs_part_1.pdf

αδειοδότησης, βάσει του οποίου επιτρέπεται η είσοδος σε διάφορους κλάδους επαγγελμάτων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και αυτό του αναλογιστή.

17. Το αντικείμενο εργασίας του αναλογιστή είναι η ανάλυση και αποτίμηση των οικονομικών συνεπειών κινδύνων κάθε είδους. Χρησιμοποιεί κυρίως τις επιστήμες των οικονομικών, των μαθηματικών και της στατιστικής, προκειμένου να διερευνήσει, να μελετήσει και να ποσοτικοποιήσει τις οικονομικές επιπτώσεις αβέβαιων μελλοντικών γεγονότων. Ο αναλογιστής προσφέρει τις υπηρεσίες του σε ασφαλιστικές επιχειρήσεις (κλάδοι ζωής, ζημιών, ατυχημάτων και ασθενειών), σε τράπεζες και χρηματοοικονομικούς ή επενδυτικούς οργανισμούς (σε τμήματα διαχείρισης κινδύνου/risk management), σε φορείς κοινωνικής ασφάλισης, στη δημόσια διοίκηση (όπως για παράδειγμα στην Εθνική Αναλογιστική Αρχή), καθώς, επίσης, στη βιομηχανία και στις εργατικές ενώσεις (συνδικάτα).²³ Παράλληλα ο αναλογιστής μπορεί να εργαστεί και ως ανεξάρτητος σύμβουλος (actuarial consultant) σε ασφαλιστικές επιχειρήσεις, σε ασφαλιστικά ταμεία αλλά και σε επιχειρήσεις που απασχολούν σημαντικό πλήθος προσωπικού και έχουν ανάγκη από αναλογιστικές υπηρεσίες.²⁴

18. Στις περισσότερες χώρες, οι αναλογιστές είναι μέλη επαγγελματικών σωματείων και υπόκεινται σε επαγγελματικούς κανόνες συμπεριφοράς και πρότυπα άσκησης του επαγγέλματος. Τέτοιο σωματείο στη χώρα μας είναι η Ένωση Αναλογιστών Ελλάδος (εφεξής Ε.Α.Ε.), η οποία ιδρύθηκε το 1979 με στόχο την προαγωγή της Αναλογιστικής Επιστήμης και του Αναλογιστικού Επαγγέλματος στην Ελλάδα και η οποία συνδιοργανώνει με την εποπτική αρχή (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών) τη διεξαγωγή των εξετάσεων που κατά νόμο απαιτούνται, ως μία

²³Βλ. ιστοσελίδα της Ένωσης Αναλογιστών Ελλάδος: <http://www.actuaries.org.gr>

²⁴Οι αναλογιστικές υπηρεσίες που προσφέρονται σ' αυτόν τομέα μπορεί να είναι: α) υπολογισμός υποχρεώσεων για παροχές συνταξιοδότησης του προσωπικού σε επιχειρήσεις που συντάσσουν οικονομικές καταστάσεις με υψηλού επιπέδου λογιστικά πρότυπα όπως τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (IFRS), Πρότυπα ΗΠΑ (US GAAP), Βρετανικά Πρότυπα (FRS) κλπ., β) διευθέτηση θεμάτων που αφορούν προαιρετικά συνταξιοδοτικά προγράμματα που δημιουργούν ορισμένες επιχειρήσεις για μέλη του προσωπικού τους, γ) συμμετοχή στην κατάρτιση προγραμμάτων εθελουσίας αποχώρησης του προσωπικού (βλ. <http://www.actuaries.org.gr/epagelmaSymvoulos.htm>).

εκ των προϋποθέσεων για την απόκτηση της άδειας άσκησης του επαγγέλματος του αναλογιστή ασφαλιστικών επιχειρήσεων

19. Ωστόσο, παρά τη δυνατότητα του αναλογιστή να εργαστεί και να προσφέρει τις υπηρεσίες του σε διάφορους κλάδους, όπως αναφέρεται ανωτέρω, η ελληνική νομοθεσία επιβάλλει σύστημα αδειοδότησης μόνο στην περίπτωση παροχής υπηρεσιών αναλογιστή σε ασφαλιστικές επιχειρήσεις²⁵ και όχι γενικότερα σε όλους τους οργανισμούς, εταιρίες, φορείς δημόσιους και ιδιωτικούς, όπου απαιτείται η παροχή των εν λόγω υπηρεσιών. Συνεπώς, στην πραγματικότητα, δραστηριοποιούνται δυο είδη αναλογιστών στην ελληνική αγορά, οι κάτοχοι και οι μη κάτοχοι της κρατικής αδειάς. Ως εκ τούτου, το υπό εξέταση αίτημα εξαίρεσης, μολονότι είναι διατυπωμένο γενικά και περιλαμβάνει το σύνολο των αναλογιστών, στην ουσία αφορά μόνο την κατηγορία των αναλογιστών ασφαλιστικών επιχειρήσεων και κατά συνέπεια η παρούσα γνωμοδότηση επικεντρώνεται στους εν λόγω αναλογιστές.

20. Σύμφωνα με το π.δ. 56/1985²⁶, όπως ίσχυε, για την άσκηση του επαγγέλματος του αναλογιστή ασφαλιστικών επιχειρήσεων σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του ν.δ. 400/1970²⁷ απαιτείται άδεια, η οποία χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, κατόπιν εισήγησης του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης²⁸, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Η άδεια άσκησης επαγγέλματος αναλογιστή ασφαλιστικών εταιρειών ανακαλείται, με αιτιολογημένη απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών μετά από σχετική εισήγηση του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης²⁹, η οποία

²⁵ Βλ. άρθρο 55 ν.δ. 400/1970.

²⁶ «Απαιτούμενα προσόντα για τη χορήγηση άδειας άσκησης επαγγέλματος αναλογιστή ασφαλιστικών επιχειρήσεων» (ΦΕΚ Α' 21).

²⁷ «Περί Ιδιωτικής Επιχειρήσεως Ασφάλισεως» (ΦΕΚ Α' 10).

²⁸ Ας σημειωθεί ότι με το ν. 3867/2010 η Επιτροπή Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης (ΕΠΕΙΑ) καταργήθηκε, οι δε αρμοδιότητές της μεταφέρθηκαν στην Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης).

²⁹ Ομοίως.

δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, στην περίπτωση που ο κάτοχος άδειας αναλογιστή παραβεί τις διατάξεις του ν.δ. 400/1970 ή ασκεί πλημμελώς τα καθήκοντά του ή χάσει αποδεδειγμένα κάποια από τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την κατοχή της σχετικής άδειας.

21. Η προαναφερθείσα άδεια χορηγείται σε Έλληνα πολίτη³⁰ που εκπληροί τις ακόλουθες προϋποθέσεις (άρθρο 2 π.δ. 56/1985):

- α) Έχει συμπληρώσει το 25 έτος της ηλικίας του.
- β) Απολαμβάνει όλα τα πολιτικά του δικαιώματα.
- γ) Έχει εκπληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις ή έχει νόμιμα απαλλαγεί απ' αυτές.
- δ) Δεν έχει καταδικασθεί για κλοπή, υπεξαίρεση, τοκογλυφία, αισχροκέρδεια, απάτη, εκβίαση, πλαστογραφία, δωροδοκία, χρεοκοπία, λαθρεμπορία και δεν βρίσκεται υπό απαγόρευση ή δικαστική αντίληψη.
- ε) Έχει τη θεωρητική κατάρτιση που προβλέπεται από το άρθρο 3 π.δ. 56/1985.³¹
- στ) Έχει την πλήρη, κατά κύριο επάγγελμα, απασχόληση σε αντικείμενα της ειδικότητας του αναλογιστή, όπως αναλυτικώς προβλέπεται από το άρθρο 4 π.δ. 56/1985.³²

³⁰Η άδεια χορηγείται επίσης σε πολίτη οποιασδήποτε χώρας – μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) ή του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) που επιθυμεί να εργασθεί στην Ελλάδα υπό την προϋπόθεση ότι έχει αναγνωριστεί ως αναλογιστής από τις αρμόδιες αρχές οποιασδήποτε χώρας -μέλους της ΕΕ ή του ΕΟΧ ή ότι είναι τακτικό μέλος (FULL MEMBER) οποιασδήποτε από τις εθνικές ενώσεις αναλογιστών που έχουν την αναγνώριση (είναι μέλη) του GROUPE CONSULTATIF DES ASSOCIATIONS D'ACTUAIRES DES PAYS COMMUNAUTES EUROPEENNES ή ότι είναι τακτικό μέλος (FULL MEMBER) των Ενώσεων Αναλογιστών των ΗΠΑ, Καναδά, Αυστραλίας και Ιαπωνίας.

³¹ α) Έχει πτυχίο Μαθηματικού τμήματος Πανεπιστημίου της ημεδαπής ή
β) Έχει πτυχίο Μαθηματικού τμήματος Πανεπιστημίου της αλλοδαπής, εφόσον η ισοτιμία που έχει αναγνωρισθεί από τις αρμόδιες ελληνικές αρχές ή
γ) Έχει πτυχίο Ανώτατης Σχολής της ημεδαπής ή ισότιμης Σχολής της αλλοδαπής, της οποίας η ισοτιμία έχει αναγνωρισθεί από τις αρμόδιες ελληνικές αρχές, εφόσον διδάχθηκε σ' αυτή σαν κύρια μαθήματα, συνολικής διάρκειας τουλάχιστον δύο ετών, διαφορικό και ολοκληρωτικό λογ/σμό, γραμμική άλγεβρα, θεωρία πιθανοτήτων και μαθηματική στατιστική και πέτυχε στις σχετικές εξετάσεις των μαθημάτων αυτών ή
δ) Έχει πτυχίο ή μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών Αναλογιστικής Επιστήμης από Πανεπιστήμιο της ημεδαπής ή της αλλοδαπής ή
ε) Είναι μέλος Ένωσης Αναλογιστών της αλλοδαπής.

³²Το εν λόγω άρθρο προβλέπει συγκεκριμένα: «1. Ο αιτών την άδεια άσκησης επαγγέλματος αναλογιστή ασφαλιστικών εταιρειών πρέπει να έχει πλήρη, κατά κύριο λόγο επάγγελμα, απασχόληση σε αντικείμενα της ειδικότητας του αναλογιστή για χρονικό διάστημα που ορίζεται, για τις περιπτώσεις (α) και (β) του άρθρου 3 σε τρία τουλάχιστον χρόνια, για την περίπτωση (γ) του άρθρου 3 σε πέντε τουλάχιστον χρόνια και για τις περιπτώσεις (δ) και (ε) του άρθρου 3 σε δύο τουλάχιστον χρόνια.

- ζ) Έχει πετύχει στις εξετάσεις το πλαίσιο των οποίων ορίζεται αναλυτικώς στο άρθρο 5 π.δ. 56/1985³³.
22. Με βάση τα ανωτέρω καθίσταται προφανές, ότι το επάγγελμα του αναλογιστή ασφαλιστικών επιχειρήσεων υπόκειται σε ένα αυστηρά καθορισμένο σύστημα αδειοδότησης με υψηλό επίπεδο απαιτούμενων προσόντων, τόσο σε επίπεδο ελάχιστων προδιαγραφών επίσημης εκπαίδευσης και ελάχιστων περιόδων επαγγελματικής πείρας, όσο και σε επίπεδο επαγγελματικών εξετάσεων, μέσω του οποίου επιχειρείται η διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων προς τον καταναλωτή υπηρεσιών.
23. Με την κατάργηση του συστήματος προηγούμενης διοικητικής άδειας, όπως προβλέπεται από άρθρο 3 ν. 3919/2011, οι ανωτέρω αναφερόμενες αντικειμενικά διαπιστούμενες νόμιμες προϋποθέσεις ελαχίστων προσόντων που απαιτούνται για την είσοδο στο επάγγελμα του αναλογιστή δεν καταργούνται. Δεν πρόκειται, δηλαδή, για περίπτωση κατάργησης αδικαιολόγητου περιορισμού στην πρόσβαση και άσκηση επαγγέλματος προβλεπόμενου από το άρθρο 2 του ανωτέρω νόμου, αλλά για κατάργηση της γραφειοκρατικής διαδικασίας, που επιβαρύνει με αδικαιολόγητο διοικητικό κόστος την άσκηση του επαγγέλματος και περιορίζει, κατ' αυτόν τον τρόπο, την επαγγελματική ελευθερία. Στα πλαίσια αυτά, το

2. Προκειμένου για απασχόληση στην Ελλάδα, η πλήρης κατά κύριο επάγγελμα, απασχόληση της προηγούμενης παραγράφου πρέπει να είναι σε ασφαλιστική επιχείρηση η οποία απασχολεί πλήρως ή μερικώς ένα τουλάχιστον αναλογιστή που έχει μόνιμη άδεια ή σε αναλογιστική υπηρεσία των νομικών προσώπων, που προβλέπονται από το άρθρο 1 παρ. 6 του Ν. 1256/1982 "για την πολυθεσία, την πολυαπασχόληση και την καθιέρωση ανωτάτου ορίου απολαβών στο δημόσιο τομέα καθώς και για το Ελεγκτικό Συνέδριο, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και άλλες διατάξεις". Προκειμένου για απασχόληση σε χώρα της αλλοδαπής η πλήρης επαγγελματική απασχόληση πρέπει να είναι σε ασφαλιστική επιχείρηση η οποία απασχολεί πλήρως έναν τουλάχιστον αναλογιστή που είναι αναγνωρισμένος σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν στη χώρα αυτή.

3. Η πλήρης, κατά κύριο επάγγελμα, απασχόληση της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου αποδεικνύεται μόνο με βεβαίωση που υπογράφει ο απασχολούμενος στην ασφαλιστική επιχείρηση αναλογιστής ο οποίος είναι κάτοχος άδειας αναλογιστή. Στην περίπτωση που η ασφαλιστική επιχείρηση διαθέτει περισσότερους από έναν αναλογιστές, αρμόδιος για τη χορήγηση της βεβαίωσης της επαγγελματικής απασχόλησης είναι ο υπεύθυνος της αναλογιστικής υπηρεσίας της επιχείρησης.

4. Όταν ο αιτών την άδεια έχει απασχοληθεί σε περισσότερες από μία ασφαλιστικές εταιρείες, οφείλει να προσκομίσει βεβαιώσεις από τους αναλογιστές όλων των επιχειρήσεων σύμφωνα με τις παραγράφους 2 και 3 του παρόντος άρθρου, τουλάχιστον για το χρονικό διάστημα που ορίζεται στην παρ. 1 του άρθρου αυτού.

5. Η πλήρης, κατά κύριο επάγγελμα, απασχόληση σε Αναλογιστική Υπηρεσία των νομικών προσώπων της παρ. 6 του άρθρου 1 του Ν. 1256/1982 αποδεικνύεται με βεβαίωση της αρμόδιας Υπηρεσίας.».

³³ Το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο των εξετάσεων παρατίθεται κατωτέρω, υπό στοιχείο Δ.2.

νομικό καθεστώς της προηγούμενης διοικητικής άδειας για την πρόσβαση στο εν λόγω επάγγελμα και την άσκησή του, αντικαθίσταται με το νομικό καθεστώς απαγόρευσης ασκήσεως του επαγγέλματος αυτού, από τη μέχρι τώρα αρμόδια προς αδειοδότηση διοικητική αρχή (ήτοι το Υπουργείο Οικονομικών), εφόσον δεν υφίσταται ή δεν προκύπτει η συνδρομή των απαιτούμενων εκ του νόμου προϋποθέσεων.³⁴ Συνεπώς, το ελάχιστο επίπεδο κατάρτισης που απαιτεί ο νόμος για την άσκηση του επαγγέλματος του αναλογιστή ασφαλιστικών επιχειρήσεων εξακολουθεί να ισχύει προς όφελος του χρήστη των αναλογιστικών υπηρεσιών.

24. Τούτων λεχθέντων, εξεταστέο είναι, βάσει του σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος, που κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή, εάν το ως άνω καταργούμενο σύστημα έκδοσης άδειας ασκήσεως επαγγέλματος επιβάλλεται να διατηρηθεί σε ισχύ ή να υιοθετηθεί εκ νέου ως τυπική προϋπόθεση, κατ' εξαίρεση για το επάγγελμα του αναλογιστή, λόγω συνδρομής επιτακτικών λόγων δημοσίου συμφέροντος.

(β) Αξιολόγηση του αιτήματος εξαίρεσης

25. Σύμφωνα με τις Αρχές Αξιολόγησης Συνθηκών Ανταγωνισμού του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), σε περίπτωση όπου υπάρχει περιορισμός του ελεύθερου ανταγωνισμού, λόγω θέσπισης διαδικασίας αδειοδότησης ή εξουσιοδότησης, ως προϋπόθεση άσκησης επαγγέλματος, πρέπει να διεξαχθεί περαιτέρω αξιολόγηση των συνθηκών ανταγωνισμού.³⁵ Δηλαδή, για να είναι θεμιτή μια παρέμβαση στο χώρο της οικονομικής ελευθερίας, θα πρέπει να αποσκοπεί στην θεραπεία νόμιμου σκοπού (αποτυχία της αγοράς), η οποία να ανάγεται στο γενικότερο δημόσιο συμφέρον και να δικαιολογείται από αντικειμενικά κριτήρια που τελούν σε λογική σχέση με το περιεχόμενο και τον σκοπό της.³⁶

³⁴Βλ. αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελμάτων».

³⁵ <http://www.oecd.org/dataoecd/58/43/46207440.pdf>, σελ.9.

³⁶Βλ. σχετικά και απόφαση ΣτΕ 1664 2011 όπου «Επειδή, με το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος κατοχυρώνεται η προσωπική και οικονομική ελευθερία ως ατομικό δικαίωμα. Ειδικότερη εκδήλωση αυτής της ελευθερίας αποτελεί η επαγγελματική ελευθερία, δηλαδή η ελευθερία επιλογής και ασκήσεως ορισμένου επαγγέλματος. Στην επαγγελματική

26. Περαιτέρω, σύμφωνα με τις ανακοινώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις Επαγγελματικές Υπηρεσίες, υπάρχουν διάφορα κριτήρια δημοσίου συμφέροντος, τα οποία μπορούν να δικαιολογήσουν μια στοχευμένη ρύθμιση των ελευθέρων επαγγελμάτων. Πρώτον, η διαφορά («ασυμμετρία») πληροφόρησης μεταξύ των καταναλωτών και των παρόχων υπηρεσιών. Δεύτερον, η έννοια των «εξωτερικοτήτων», καθώς η παροχή μιας υπηρεσίας μπορεί να έχει επιπτώσεις όχι μόνο στον πελάτη που την αγοράζει αλλά και σε τρίτους. Τρίτον, το γεγονός ότι ορισμένες υπηρεσίες θεωρούνται «δημόσια αγαθά», τα οποία έχουν αξία για το σύνολο της κοινωνίας.³⁷
27. Τα ανωτέρω κριτήρια, τα οποία εν πολλοίς είναι αλληλένδετα, προβάλλονται εν προκειμένω ως επιτακτικοί λόγοι δημοσίου συμφέροντος που επιβάλλουν την κατ' εξαίρεση διατήρηση του νομικού καθεστώτος της προηγούμενης διοικητικής άδειας για το επάγγελμα του αναλογιστή ασφαλιστικών επιχειρήσεων.
28. Ωστόσο, οι παράγοντες αυτοί δεν επηρεάζουν με τον ίδιο τρόπο όλους τους χρήστες των σχετικών υπηρεσιών. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται δεκτό ότι μεγαλύτερη ρύθμιση και καλύτερα επικεντρωμένη προστασία απαιτείται όταν ο δέκτης της υπηρεσίας είναι περιστασιακός χρήστης, ήτοι ιδιώτης ή νοικοκυριό. Αντίθετα, όταν ο δέκτης της υπηρεσίας είναι επιχείρηση ή ο δημόσιος τομέας, που αποτελούν και τους κυριότερους χρήστες των σχετικών υπηρεσιών, δεν

ελευθερία μπορεί ο νόμος να επιβάλει περιορισμούς μόνο για λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος, οι οποίοι σε κάθε περίπτωση πρέπει να τελούν σε συνάφεια προς το αντικείμενο και τον χαρακτήρα της ρυθμιζόμενης επαγγελματικής δραστηριότητας [...] Τέτοιο λόγο δεν συνιστά, πάντως, η προστασία του οικονομικού συμφέροντος των ήδη δραστηριοποιούμενων σε συγκεκριμένο επαγγελματικό κλάδο [...] με την αποτροπή της εισόδου στον κλάδο από νέων επαγγελματιών και της εκ του λόγου τούτου μειώσεως των προσόδων από την άσκηση της επαγγελματικής αυτής δραστηριότητας. Ενόψει των ανωτέρω, δεν μπορεί να εξαρτηθεί η χορήγηση διοικητικής άδειας για την άσκηση επαγγέλματος από την προηγούμενη εκτίμηση της Διοικήσεως ότι συντρέχει πραγματική ανάγκη για την άσκησή του, ως εκ του ότι οι ήδη ασκούντες το επάγγελμα αυτό δεν επαρκούν για να καλύψουν τις σχετικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου. Εξάλλου, προκειμένου ο δικαστής να είναι σε θέση αν ελέγξει αν οι επιβαλλόμενοι στην οικονομική ελευθερία περιορισμοί αποβλέπουν στην ικανοποίηση συνταγματικώς θεμιτού σκοπού, πρέπει να προκύπτει ή να συνάγεται από την ίδια την ρύθμιση, ερμηνευόμενη σύμφωνα με τους κανόνες της λογικής και τα διδάγματα της κοινής πείρας και σε συνδυασμό με την διέπουσα την άσκηση του συγκεκριμένου επαγγέλματος λοιπή νομοθεσία, ή από τις προπαρασκευαστικές εργασίες για την ψήφιση του σχετικού νόμου ή από στοιχεία, στα οποία οι εργασίες αυτές αναφέρονται, ο σκοπός που επιδιώκεται με τους περιορισμούς αυτούς [...].»

³⁷ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής, Έκθεση σχετικά με τον Ανταγωνισμό στον Τομέα των Επαγγελματικών Υπηρεσιών, COM (2004) 83 τελικό, 9.2.2004, σελ. 11 καθώς και Ανακοίνωση της Επιτροπής «Επαγγελματικές Υπηρεσίες – Συνέχιση της Μεταρρύθμισης», Βρυξέλλες 5.9.2005 COM (2005) 405 τελικό, σελ. 5.

χρειάζεται απαραίτητα νομοθετική προστασία, διότι οι εν λόγω χρήστες έχουν τα μέσα και τη δυνατότητα, ως καλά ενημερωμένοι χρήστες, να επιλέξουν τους παρόχους υπηρεσιών που ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους.³⁸

29. Εν προκειμένω, οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις, ως έμπειροι, συχνόι και καλά πληροφορημένοι χρήστες, είναι σε θέση να εφαρμόσουν αποτελεσματικούς μηχανισμούς επιλογής ικανών αναλογιστών³⁹. Κι αυτό, διότι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή τέτοιων μηχανισμών συνδέεται με την βιωσιμότητα τους. Συνεπώς, είναι λογικό να αναμένουμε ότι οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις θα κάνουν ορθολογική χρήση της ιδιωτικής πληροφόρησης τους και θα επιλέξουν τους αναλογιστές που διαθέτουν το κατάλληλο επίπεδο προσόντων και κατάρτισης, οι οποίοι είναι σε θέση να προσφέρουν ποιοτικές υπηρεσίες, έτσι ώστε να διασφαλίζεται συνάμα και το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ασφαλισμένους και εν γένει προς το κοινωνικό σύνολο. Κατ' αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνεται η εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, μέσα από την επιδίωξη του ιδιωτικού συμφέροντος των ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Περαιτέρω, υπάρχει και ένα ισχυρό εποπτικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία τους, το οποίο περιφρουρεί την εύρυθμη λειτουργία της ασφαλιστικής αγοράς και περιορίζει σημαντικά την πιθανότητα αποτυχίας της.⁴⁰ Κατά συνέπεια, δεδομένης της δυνατότητας των ασφαλιστικών επιχειρήσεων να αυτοπροστατευτούν πραγματοποιώντας ενημερωμένες επιλογές αλλά και του γεγονότος ότι τελούν υπό την εποπτεία της αρμόδιας αρχής, δεν κρίνεται, ότι συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι δημοσίου συμφέροντος που να επιβάλλουν τη διατήρηση του συστήματος προηγούμενης αδειοδότησης στο υπό εξέταση επάγγελμα.

³⁸Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής «Επαγγελματικές Υπηρεσίες – Συνέχιση της Μεταρρύθμισης», Βρυξέλλες 5.9.2005 COM (2005) 405 τελικό, σελ. 5-6, Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της Επιτροπής, Βρυξέλλες 5.9.2005, SEC (2005) 1064, σελ. 3-7 καθώς και OECD, Policy Roundtables, “Competition in Professional Services”, DAFPE/CLP (2000)2, σελ.17.

³⁹Π.χ. προσωπική συνέντευξη, τεστ δεξιοτήτων, ψυχομετρικά τεστ κ.α..

⁴⁰<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/dcia/tasks.aspx>

30. Εξάλλου, όπως έχει ήδη υπογραμμιστεί, παρά την κατάργηση της τυπικής γραφειοκρατικής διαδικασίας της προηγούμενης έκδοσης άδειας άσκησης επαγγέλματος, τα ουσιαστικά προσόντα που πρέπει εκ του νόμου να διαθέτει ο αναλογιστής ασφαλιστικών επιχειρήσεων εξακολουθούν να ισχύουν, προς διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων από αυτόν υπηρεσιών. Ο αναλογιστής, δηλαδή, που θα μπορεί να εργαστεί ως υπεύθυνος αναλογιστής σε μια ασφαλιστική επιχείρηση, θα πρέπει να συγκεντρώνει το σύνολο των νομίμων προϋποθέσεων που παραθέτονται ανωτέρω, ήτοι, μεταξύ άλλων, συγκεκριμένη θεωρητική κατάρτιση, εξειδικευμένη προϋπηρεσία και επιτυχία σε υψηλού επιπέδου εξετάσεις. Οι προϋποθέσεις αυτές εισήχθησαν καταρχάς από το νομοθέτη για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος και θα εξακολουθήσουν να ισχύουν και στο μέλλον. Επομένως, η κατάργηση του νομικού καθεστώτος της προηγούμενης αδειοδότησης δεν επηρεάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο το επίπεδο κατάρτισης των αναλογιστών και κατ' επέκταση το δημόσιο συμφέρον.
31. Επιπλέον, στα πλαίσια του συστήματος αναγγελίας που θεσπίζει ο ν. 3919/2011 στο άρθρο 3,⁴¹ δίδεται επαρκής χρόνος στην αρμόδια διοικητική αρχή να ελέγξει τη συνδρομή των σχετικών νομίμων προϋποθέσεων, καθώς ο ελεύθερος επαγγελματίας και εν προκειμένω ο αναλογιστής, οφείλει να αναμείνει τρεις (3) μήνες από την αναγγελία, προκειμένου να προβεί σε έναρξη ασκήσεως του επαγγέλματός του. Διευκρινίζεται, ότι το εν λόγω τρίμηνο χρονικό διάστημα δεν συνιστά περιορισμό κατά χρόνο της αρμοδιότητας της διοικητικής αρχής να απαγορεύσει την άσκηση του επαγγέλματος, εάν δεν υφίσταται ή δεν προκύπτει συνδρομή των προς τούτο νομίμων προϋποθέσεων.⁴² Η αρμόδια αρχή, δηλαδή, ήτοι το Υπουργείο Οικονομικών, μπορεί ανά πάσα στιγμή και μετά την πάροδο του σχετικού τριμήνου από την αναγγελία να απαγορεύσει την άσκηση του επαγγέλματος του αναλογιστή ασφαλιστικών επιχειρήσεων, εάν ο τελευταίος δεν διαθέτει τα απαιτούμενα προσόντα που θέτει ο νόμος.

⁴¹Βλ. ανωτέρω σκέψη 14.

⁴²Βλ. αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελμάτων».

32. Πέραν τούτων, το γεγονός ότι το σύστημα αδειοδότησης ισχύει μόνο για το επάγγελμα του αναλογιστή ασφαλιστικών επιχειρήσεων και όχι για τους αναλογιστές που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε άλλους κλάδους της οικονομίας, όπου οι υπηρεσίες τους έχουν αντίστοιχη βαρύτητα, όπως σε τράπεζες και λοιπούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, σε φορείς κοινωνικής ασφάλισης, ασφαλιστικά ταμεία, ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης, στην Εθνική Αναλογιστική Αρχή και εν γένει στο δημόσιο τομέα, συνηγορεί προς την απόρριψη της παρούσας αίτησης εξαίρεσης. Για παράδειγμα, δεν φαίνεται εύλογο να απαιτείται άδεια άσκησης επαγγέλματος για τον υπεύθυνο αναλογιστή των ιδιωτικών ασφαλιστικών επιχειρήσεων αλλά όχι για τους αναλογιστές που κατέχουν αντίστοιχες θέσης ευθύνης στο πλαίσιο του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης με αντίστοιχες αρμοδιότητες επί των δημόσιων ασφαλιστικών οργανισμών.⁴³ Εξάλλου, και το παρόν αίτημα εξαίρεσης επισημαίνει τη μεγάλη βαρύτητα και τον εξέχοντα ρόλο του αναλογιστικού επαγγέλματος στο σύνολο των εκφάνσεών του, χωρίς να διαχωρίζει τη σπουδαιότητα του υπεύθυνου αναλογιστή μιας ασφαλιστικής επιχείρησης από αυτόν που προσφέρει τις υπηρεσίες του σε μια τράπεζα, σε ένα δημόσιο ασφαλιστικό ταμείο ή στην Εθνική Αναλογιστική Αρχή.
33. Επομένως, και εκ του λόγου αυτού δεν θεωρείται σκόπιμη η προώθηση εξαίρεσης που να αφορά μέρος μόνο ενός επαγγελματικού κλάδου και να διατηρεί ένα καθεστώς αναλογιστών δύο ταχυτήτων, πολλώ δε μάλλον, όταν σε ενωσιακό επίπεδο έχει πολλάκις αναγνωριστεί και προωθηθεί η ανάγκη χαλάρωσης των συστημάτων αδειοδότησης και όχι επαναφοράς ή διεύρυνσής τους.

⁴³Πράγματι, όπως προκύπτει από το ν. 3029/2002 «για τη μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης» με τον οποίο συνίσταται η Εθνική Αναλογιστική Αρχή (Ε.Α.Α.), που έχει υπό την εποπτεία και τον έλεγχό της τους δημόσιους ασφαλιστικούς οργανισμούς, καθώς και από τον Κανονισμό Εσωτερικής Λειτουργίας της Ε.Α.Α., δεν απαιτείται η κατοχή άδειας αναλογιστή ούτε από τα μέλη της Ε.Α.Α. ούτε από τους υπαλλήλους της Γραμματείας της Ε.Α.Α. (είτε ανήκουν στην κατηγορία ειδικού επιστημονικού προσωπικού είτε στην κατηγορία ΠΕ αναλογιστών).

Δ.2. Οι εξετάσεις ως εν δυνάμει περιορισμός εισόδου⁴⁴

34. Τα κριτήρια αδειοδότησης, όπως οι απαιτήσεις προσόντων υπό τη μορφή ελάχιστων προδιαγραφών επίσημης εκπαίδευσης και/ ή εμπειρίας, οι απαιτήσεις καλής συμπεριφοράς, οι επαγγελματικές εξετάσεις, καθώς και τα επονομαζόμενα «τεστ καταλληλότητας», λειτουργούν ενίοτε ως περιορισμός του ανταγωνισμού, ιδίως όταν είναι πιο αυστηρά από ό,τι είναι απαραίτητο για τη διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και την προστασία των καταναλωτών και δύνανται να περιορίζουν αδικαιολόγητα τις επιλογές των καταναλωτών, να προστατεύουν τους κατέχοντες άδεια επαγγελματίες από τον ανταγωνισμό και να δημιουργούν τεχνητή ανεπάρκεια που προκαλεί αύξηση τιμών.⁴⁵
35. Οι προϋποθέσεις πρόσβασης στο επάγγελμα του αναλογιστή που προβλέπονται στο άρθρο 2 π.δ. 56/1985, όπως παρατίθενται αναλυτικά ανωτέρω⁴⁶, μεταξύ των οποίων και οι επαγγελματικές εξετάσεις, εξακολουθούν να ισχύουν ως νόμιμες προϋποθέσεις στα πλαίσια του νέου συστήματος αναγγελίας για το επάγγελμα των αναλογιστών ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Η ρύθμιση περί των επαγγελματικών εξετάσεων ως προϋπόθεση πρόσβασης στο επάγγελμα, και ιδίως

⁴⁴Από την αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελμάτων» συνάγεται ότι οι εξετάσεις αποτελούν περιορισμούς που έχουν υποκειμενικό χαρακτήρα, αναγόμενοι στο πρόσωπο του ενδιαφερόμενου να ασκήσει επάγγελμα και ως εκ τούτου δεν φαίνεται να συμπεριλαμβάνονται στους καταργούμενους περιορισμούς του άρθρου 2 του εν λόγω νόμου. Μολαταύτα, στην προκείμενη περίπτωση των αναλογιστών, κρίνεται σκόπιμο να διερευνηθεί το σύστημα των επαγγελματικών εξετάσεων στα πλαίσια της παρούσας γνωμοδότησης, καθώς φαίνεται ότι θέτει υπέρμετρους περιορισμούς στην είσοδο στο εν λόγω επάγγελμα, που ενδεχομένως προσκρούουν στο δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού και την αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας και ως εκ τούτου πιθανόν να χρήζουν χαλάρωσης. Παράλληλα, η ως άνω αιτιολογική έκθεση αναφέρει ότι η ρύθμιση του άρθρου 3 δεν επεκτείνεται και στις περιπτώσεις που η χορήγηση διοικητικής άδειας εξαρτάται από την, κατ' ενάσκηση διακριτικής ευχέρειας διατυπούμενη, ουσιαστική εκτίμηση της διοικητικής αρχής ως προς την ικανοποίηση κριτηρίων του νόμου. Ωστόσο, στην προκείμενη περίπτωση η αρμόδια διοικητική αρχή (ήτοι το Υπ. Οικονομικών ύστερα από εισήγηση της Διεύθυνσης Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης της Τράπεζας της Ελλάδος) εξετάζει αντικειμενικά κατά δέσμια αρμοδιότητα αν πληρούνται οι κατά το νόμο προβλεπόμενες προϋποθέσεις, μια εκ των οποίων είναι και η διαπίστωση ότι ο αιτών την άδεια άσκησης επαγγέλματος, έχει επιτύχει στις σχετικές εξετάσεις. Εξετάζει δηλαδή, μεταξύ των λοιπών εγγράφων (π.χ. ποινικό μητρώο, πτυχίο, πιστοποιητικό στρατολογίας, βεβαίωση προϋπηρεσίας κλπ), το έγγραφο/βεβαίωση από το οποίο προκύπτει η επιτυχία στις εξετάσεις. Ως εκ τούτου κρίνεται ότι δεν προβαίνει η διοικητική αρχή σε ουσιαστική εκτίμηση περί της επιτυχίας στις εξετάσεις, προκειμένου να εκδώσει την άδεια. Αυτό το κρίνει σε προγενέστερο στάδιο η αρμόδια εξεταστική επιτροπή.

⁴⁵Βλ. OECD Competition Assessment Toolkit, Οδηγός Αξιολόγησης Συνθηκών Ανταγωνισμού, Τόμος I, Έκδοση 2.0, σελ. 11.

⁴⁶Βλ. σκέψη 21.

ο τρόπος διεξαγωγής αυτών, είναι πιο περιοριστική από ό,τι είναι απαραίτητο για την επίτευξη των επιδιωκόμενων ρυθμιστικών στόχων.

(α) Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο

36. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις διατάξεις που διέπουν τη διενέργεια των εν λόγω επαγγελματικών εξετάσεων⁴⁷, για την απόκτηση της άδειας άσκησης του επαγγέλματος αναλογιστή ασφαλιστικών επιχειρήσεων, ο υποψήφιος υπόκειται σε εξετάσεις που διενεργούνται δύο (2) φορές το χρόνο, τους μήνες Ιανουάριο και Ιούνιο, ενώπιον εξεταστικής επιτροπής. Για τη χορήγηση της σχετικής άδειας οι υποψήφιοι πρέπει να επιτύχουν σε συγκεκριμένα μαθήματα (Οικονομικά Μαθηματικά, Συμβάντα Ζωής και Θανάτου, Αναλογιστική Πρακτική, Θεωρία των Κινδύνων, Συνταξιοδοτικά Σχήματα, Μαθηματικά Γενικών, Πίνακες Θνησιμότητας και Θεωρία Επενδύσεων), όχι απαραίτητως κατά την ίδια εξεταστική περίοδο. Για τη συμμετοχή στις εξετάσεις κάθε υποψήφιος υποχρεούται σε καταβολή δικαιώματος συμμετοχής (εξέταστρα) ανά μάθημα το ύψος του οποίου καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών. Η καταβολή αποδεικνύεται με απόδειξη της Ε.Α.Ε. η οποία υποχρεούται να καλύπτει όλες τις δαπάνες διενέργειας των εξετάσεων.

37. Η εξεταστική επιτροπή διορίζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και αποτελείται από ένα μέλος του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (Δ.Ε.Π.) Ανωτάτης Σχολής Θετικών ή Οικονομικών Επιστημών με τον αναπληρωτή του που υποδεικνύονται από την οικεία Σχολή, ως Πρόεδρο, τον εκάστοτε Πρόεδρο της Επιτροπής Παιδείας και Εξετάσεων της Ε.Α.Ε. αναπληρούμενο από τον αρχαιότερο σε χρόνο διδασκαλίας ανάμεσα στους διδάσκοντες όλα τα μαθήματα της εν λόγω Ένωσης που προπαρασκευάζουν τους υποψήφιους για τις εξετάσεις και έναν υπάλληλο, κατηγορίας ΠΕ, της Διεύθυνσης Πιστωτικών και Δημοσιονομικών Υποθέσεων του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, με τον αναπληρωτή του ως μέλος, που ορίζονται

⁴⁷Βλ. άρθρα 5, 5α και 5β π.δ. 56/1985.

από τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών. Για την προετοιμασία και διεξαγωγή της εξέτασης κάθε μαθήματος, η εξεταστική επιτροπή συμπληρώνεται με δύο (2) επιπλέον μέλη της Ε.Α.Ε.⁴⁸ ενώ χρέη Γραμματέα της επιτροπής εκτελεί υπάλληλος της Επιτροπής Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης (νυν Διεύθυνση Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης της Τραπεζικής της Ελλάδος).⁴⁹ Η θητεία της εν λόγω επιτροπής είναι τριετής. Υπό τριμελή σύνθεση η Επιτροπή βρίσκεται σε απαρτία όταν παρίστανται όλα τα μέλη της από τα οποία το πολύ ένα (1) είναι αναπληρωματικό. Στις περιπτώσεις που συνεδριάζει με πενταμελή σύνθεση βρίσκεται σε απαρτία όταν τα παρόντα μέλη, περιλαμβανομένου υποχρεωτικά και του Προέδρου αυτής είναι τουλάχιστον τέσσερα (4) και εφ' όσον τα αναπληρωματικά μέλη δεν είναι περισσότερα των δύο (2). Οι αποφάσεις της εξεταστικής επιτροπής λαμβάνονται κατά πλειοψηφία και σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου. Η επιτροπή με τριμελή σύνθεση αποφασίζει για τον τόπο, χρόνο και διάρκεια των εξετάσεων και με πενταμελή σύνθεση για τη σύνταξη πίνακα θεμάτων προς εξέταση, τον τρόπο επιλογής από τον πίνακα των θεμάτων στα οποία θα κληθούν να εξετασθούν οι διαγωνιζόμενοι τη διόρθωση και βαθμολόγηση των γραπτών, την εποπτεία των εξετάσεων και για κάθε σχετική λεπτομέρεια με γνώμονα την εξασφάλιση του αδιάβλητου των εξετάσεων.

38. Εξάλλου, σύμφωνα με την υπ' αριθ. πρωτ. 8243/14-12-2011 διευκρινιστική επιστολή του Υπουργείου Οικονομικών, που αποτελεί τον εποπτεύοντα κρατικό φορέα και συνδιοργανωτή των σχετικών εξετάσεων, δεν φαίνεται να έχει θεσμοθετηθεί ή υιοθετηθεί συγκεκριμένος αριθμός επιτυχόντων ανά εξεταζόμενο μάθημα, ούτε και συγκεκριμένη βαθμολογική βάση επιτυχίας. Σύμφωνα με το Υπουργείο, πιθανώς, να ακολουθείται από την εξεταστική επιτροπή κάποιος

⁴⁸Το πρώτο από τα εν λόγω μέλη είναι ο εκάστοτε διδάσκων το συγκεκριμένο εξεταζόμενο μάθημα (ο αρχαιότερος από τους διδάσκοντες αν είναι περισσότεροι από έναν) με αναπληρωτή του τον δεύτερο σε αρχαιότητα διδάσκοντα ή τον χρονικά αμέσως προηγούμενο αν ο διδάσκων είναι ένας. Το δεύτερο από τα εν λόγω μέλη με τον αναπληρωτή του ορίζονται από τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών, ύστερα από πρόταση της Εξεταστικής Επιτροπής, από πίνακα τριών μελών που υποβάλλει η Ένωση Αναλογιστών Ελλάδος και που δεν περιλαμβάνει κανένα από τα διδάσκοντα μέλη της.

⁴⁹Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 28.

ανεπίσημος κανόνας προσδιορισμού του αριθμού των επιτυχόντων υποψηφίων, ενώ ο προσδιορισμός της βάσης επιτυχίας των εξετάσεων γίνεται μετά την τελική βαθμολογία και κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης της εξεταστικής επιτροπής. Επισημαίνεται, ότι η βαθμολογία είναι πάντα ολοκληρωμένη πριν από τη συνεδρίαση της εξεταστικής επιτροπής, ενώ οι βαθμολογητές είναι αναλογιστές, συνεπώς μέλη της Ε.Α.Ε..

39. Σύμφωνα, επίσης, με την υπ' αριθ. πρωτ. 7/2-1-2012 διευκρινιστική επιστολή της Ε.Α.Ε. οι ενεργοί αναλογιστές στην ελληνική επικράτεια ανέρχονται συνολικά σε 80-85 άτομα, ενώ από τα στοιχεία που τηρεί η Ε.Α.Ε.⁵⁰ προκύπτει ότι κατά τα τελευταία 10 έτη ο αριθμός των επιτυχόντων ανά μάθημα κυμαίνεται μεταξύ δέκα οκτώ (18) ατόμων και ενός (1). Σύμφωνα με την Ε.Α.Ε. τα αποτελέσματα των εξετάσεων είναι ευθύνη όλων των μελών της εξεταστικής επιτροπής και όχι κάποιου μεμονωμένου ατόμου (π.χ. του βαθμολογητή). Ο βαθμολογητής αποδίδει βαθμό στο γραπτό, χωρίς να λαμβάνει οδηγίες από την εξεταστική επιτροπή αναφορικά με το βαθμό δυσκολίας των θεμάτων και το βαθμό αυστηρότητας της βαθμολόγησης των γραπτών, ενώ η τριμερής⁵¹ εξεταστική επιτροπή (Υπουργείο, ΑΕΙ, Ε.Α.Ε.) δίνει την τελική έγκριση για την επιτυχία ή αποτυχία κάθε εξεταζόμενου. Τέλος, το όνομα του εξεταζόμενου, κατά το στάδιο βαθμολόγησης του γραπτού του, είναι καλυμμένο και αποκαλύπτεται μόνο από την εξεταστική επιτροπή, αφού γίνει πρώτα η βαθμολόγηση.

(β) Αξιολόγηση του ισχύοντος νομικού καθεστώτος

40. Με βάση τα ανωτέρω προκύπτει ότι η Ε.Α.Ε. διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην εξεταστική διαδικασία, καθόσον, μεταξύ άλλων, έχει αυξημένη συμμετοχή στην πενταμελή σύνθεση της εξεταστικής επιτροπής⁵², η οποία είναι αρμόδια,

⁵⁰ Η Ε.Α.Ε. δεν τηρεί στοιχεία αναφορικά με τον αριθμό των συμμετεχόντων σε κάθε εξεταζόμενο μάθημα, παρά μόνο αναφορικά με τον αριθμό των επιτυχόντων ανά μάθημα.

⁵¹ Σημειωτέον ότι εν προκειμένω η τριμερής εξεταστική επιτροπή λειτουργεί υπό πενταμελή σύνθεση, με τρία εκ των πέντε μελών της να είναι αναλογιστές, μέλη της Ε.Α.Ε. (βλ. κατωτέρω σκέψη 40 καθώς και άρθρο 5^α ν.δ. 56/1985).

⁵² Πράγματι, όπως προκύπτει από το άρθρο 5α π.δ. 56/1985 τρία εκ των πέντε μελών της εξεταστικής επιτροπής υπό την πενταμελή της σύνθεση, προέρχονται από την Ε.Α.Ε..

τόσο για τη σύνταξη πίνακα θεμάτων προς εξέταση, τον τρόπο επιλογής από τον πίνακα των θεμάτων στα οποία θα κληθούν να εξετασθούν οι διαγωνιζόμενοι, τη διόρθωση και βαθμολόγηση των γραπτών και την εποπτεία των εξετάσεων, όσο και για τον προσδιορισμό της βάσης επιτυχίας των εξετάσεων, ο οποίος πραγματοποιείται μετά την τελική βαθμολογία καθώς και για την τελική έγκριση των επιτυχόντων. Παράλληλα, με τον αυξημένο της ρόλο εντός της εξεταστικής επιτροπής, η Ε.Α.Ε. παρέχει στους υποψηφίους προπαρασκευαστικά σεμινάρια για όλα τα μαθήματα των εξετάσεων⁵³. Πρόκειται, δηλαδή, για έναν επαγγελματικό φορέα, μέλη του οποίου προετοιμάζουν τους υποψηφίους για τη συμμετοχή τους στις εξετάσεις και ταυτόχρονα έχουν καθοριστική επιρροή στην επιλογή των θεμάτων στα οποία διαγωνίζονται οι υποψήφιοι, στη βαθμολογία των γραπτών τους και μετά την τελική βαθμολογία, στον προσδιορισμό της βάσης επιτυχίας των εξετάσεων και στην τελική έγκριση των επιτυχόντων.

41. Η ενεργός και καθοριστική, κατά τα ως άνω, συμμετοχή της Ε.Α.Ε. στη συγκεκριμένη εξεταστική διαδικασία, φαίνεται να παρέχει σε αυτήν τη δυνατότητα, τουλάχιστον θεωρητικώς, να περιορίζει την πρόσβαση στο εν λόγω επάγγελμα, προκειμένου να προστατεύσει τα συμφέροντα των μελών της που ήδη ασκούν το επάγγελμα αυτό και να προβαίνουν όχι μόνο σε ποιοτική αλλά και σε ποσοτική επιλογή.⁵⁴ Η πιθανότητα δε αυτή ενισχύεται έτι περαιτέρω και από το γεγονός ότι, όπως προαναφέρεται, το ίδιο το Υπουργείο Οικονομικών ρητά αναφέρεται στην ενδεχόμενη ύπαρξη κάποιου ανεπίσημου κανόνα προσδιορισμού των επιτυχόντων υποψηφίων από μέρους της εξεταστικής επιτροπής, δεδομένου ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένος αριθμός επιτυχόντων σε κάθε εξεταζόμενο μάθημα. Επίσης, σύμφωνα με την ανωτέρω υπ' αριθ. πρωτ. 7/2-1-2012 απάντηση της Ε.Α.Ε. *«ο βαθμός που αποδίδει ο βαθμολογητής στο γραπτό δεν είναι ο μοναδικός παράγοντας προσδιορισμού της επιτυχίας ή αποτυχίας του εξεταζόμενου. Η τριμερής εξεταστική επιτροπή (Υπουργείο, ΑΕΙ, Ε.Α.Ε.) είναι που δίνει την τελική έγκριση για την επιτυχία ή αποτυχία κάθε*

⁵³Βλ. <http://www.actuaries.org/gr/ekpedeusiSeminariaGenika.htm>

⁵⁴Βλ. αντίστοιχα ΔΕΕ, απόφαση της 17-2-2005 *Mauri*, C 250/03, σκέψη 10.

- εξεταζόμενου.» Η παραδοχή αυτή ισχυροποιεί την πιθανότητα ποσοτικού περιορισμού της πρόσβασης στο εν λόγω επάγγελμα, δεδομένου μάλιστα ότι η Ε.Α.Ε. δεν διευκρινίζει στην απάντηση της ποια είναι τα επιπρόσθετα κριτήρια κατάταξης των διαγωνιζομένων, πέραν της βαθμολογίας.
42. Άλλωστε, σύμφωνα με τον ιστότοπο της Ε.Α.Ε., το αναλογιστικό επάγγελμα είναι ένα ιδιαίτερα "επίλεκτο" επάγγελμα που ασκείται από 80-85 περίπου άτομα στην Ελλάδα,⁵⁵ γεγονός που καταδεικνύει ότι μπορεί να μην έχει θεσπισθεί νομοθετικά κλειστός αριθμός παρόχων των συγκεκριμένων υπηρεσιών (numerus clausus) με την στενή έννοια του όρου, αλλά ενδεχομένως λαμβάνει χώρα ένας έμμεσος περιορισμός των εισερχομένων στο εν λόγω επάγγελμα, μέσω του τρόπου επιλογής και βαθμολόγησης των θεμάτων στα οποία εξετάζονται οι υποψήφιοι, αλλά και του καθορισμού της βάσης επιτυχίας στα εξετασθέντα μαθήματα. Και τούτο διότι, η εκ των υστέρων επιλογή της βάσης επιτυχίας, εν τη απουσία συγκεκριμένου αριθμού επιτυχόντων σε κάθε εξεταζόμενο μάθημα, καθορίζει εντέλει και τον αριθμό των επιτυχόντων στις εξετάσεις. Δηλαδή, είναι λογικό να αναμένουμε ότι πολύ υψηλή βάση επιτυχίας ενδεχομένως να περιορίσει εκ των πραγμάτων τον αριθμό των επιτυχόντων υποψηφίων⁵⁶. Κατ' αυτόν τρόπο, περιορίζεται ουσιαδώς ο ανταγωνισμός στο εν λόγω επάγγελμα, με συνέπεια τη διατήρηση υψηλών αμοιβών για την παροχή αναλογιστικών υπηρεσιών και τη μετακύλιση του υψηλότερου κόστους στους τελικούς καταναλωτές, γεγονός που έχει ως βασική συνέπεια τον αποκλεισμό από την αγορά ενός τμήματος των τελικών καταναλωτών, οι οποίοι δεν θα μπορούν να ανταπεξέλθουν στις υψηλές τιμές.
43. Συνεπώς, θα πρέπει να διασφαλίζεται, ότι η εξεταστική επιτροπή θα παρέχει τη δυνατότητα αμερόληπτης επιλογής θεμάτων και αξιολόγησης των υποψηφίων, ενώ συγχρόνως θα εγγυάται δίκαιη διαδικασία άμιλλας για την πρόσβαση στο

⁵⁵Βλ. <http://www.actuaries.org.gr/epagelmaGenika.htm> και την υπ' ημ. αρ. πρωτ. 7/2-1-2012 απάντηση της Ε.Α.Ε. προς το Υπουργείο Οικονομικών, κοινοποιηθείσα στην Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού.

⁵⁶Βλ. OECD, Policy Roundtables, "Competition in Professional Services", DAF/CLP (2000) 2, σελ. 20.

αναλογιστικό επάγγελμα. Προς την κατεύθυνση αυτή, καθοριστική είναι η ουσιαστική παρουσία του κρατικού φορέα στην εξεταστική διαδικασία και η άσκηση ελέγχου εκ μέρους του Κράτους σε όλα τα στάδια των εν λόγω εξετάσεων.

44. Το ζήτημα αυτό εξετάστηκε από το ΔΕΕ, στα πλαίσια προδικαστικού ερωτήματος, στην υπόθεση *Mauri*,⁵⁷ που αφορούσε ενδεχόμενη παραβίαση του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού από τη συγκρότηση της πενταμελούς εξεταστικής επιτροπής των κρατικών εξετάσεων για την πρόσβαση στην άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος στην Ιταλία, όπου έχουν αυξημένη συμμετοχή οι δικηγόροι⁵⁸. Το δικαστήριο έκρινε ότι δεν συντρέχει περίπτωση παραβίασης του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού και στήριξε την κρίση του στην σημαντική θέση που κατέχει το κράτος εντός της ίδιας της εξεταστικής επιτροπής, δια της εκπροσώπησής του με δύο δικαστές επί πέντε μελών αλλά και στις σημαντικές αρμοδιότητες που διαθέτει το αρμόδιο Υπουργείο Δικαιοσύνης που του επιτρέπουν να ελέγχει σε κάθε στάδιο τις εργασίες της εξεταστικής επιτροπής, ακόμη δε και να παρεμβαίνει στις εργασίες αυτές, εάν παρίσταται ανάγκη. Συγκεκριμένα, δόθηκε έμφαση στο γεγονός ότι το εν λόγω υπουργείο διορίζει τα μέλη της εξεταστικής επιτροπής, επιλέγει τα θέματα των εξετάσεων, δύναται να τις ακυρώσει σε περίπτωση παρατυπιών και να παρέμβει υποδεικνύοντας τον εκπρόσωπό του προς εκτέλεση των οδηγιών που δόθηκαν, προκειμένου να διασφαλισθούν η πειθαρχία και η εύρυθμη διεξαγωγή των εξετάσεων.⁵⁹

45. Στην προκείμενη περίπτωση, το Υπουργείο Οικονομικών, ως αρμόδιο υπουργείο, προβαίνει στον τυπικό διορισμό των μελών της πενταμελούς εξεταστικής επιτροπής, τρία εκ των οποίων είναι μέλη της Ε.Α.Ε. και συμμετέχει στην εν λόγω επιτροπή με έναν υπάλληλό του. Δεν διαθέτει, δηλαδή, ούτε αυξημένη

⁵⁷Βλ. ΔΕΕ, απόφαση της 17-2-2005 *Mauri*, C 250/03.

⁵⁸Ειδικότερα, η εν λόγω επιτροπή απαρτίζεται από πέντε μέλη διοριζόμενα από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, ήτοι δύο δικαστές, έναν καθηγητή νομικής και δύο δικηγόρους που υποδεικνύονται από το Εθνικό Συμβούλιο των δικηγορικών συλλόγων.

⁵⁹Βλ. ΔΕΕ, απόφαση της 17-2-2005 *Mauri*, C 250/03, σκέψεις 32-34.

- συμμετοχή στην εξεταστική επιτροπή ούτε αυξημένες αρμοδιότητες σε επίπεδο ελέγχου των εργασιών της εξεταστικής επιτροπής, μέσω της επιλογής των θεμάτων ή της ακύρωσης των εξετάσεων λόγω παρατυπιών, έτσι ώστε να διασφαλίζεται ένας επαρκής έλεγχος διαφάνειας σε όλα τα στάδια των εξετάσεων.
46. Συνεπώς, οι περιορισμοί εισόδου που τίθενται εν προκειμένω από τη διαδικασία των επαγγελματικών εξετάσεων, ενδέχεται να είναι πιο αυστηροί από ό,τι είναι απαραίτητο για τη διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους καταναλωτές και να υποκρύπτουν, ενδεχομένως, έλεγχο σκοπιμότητας. Και τούτο διότι, μέσω των εξετάσεων δεν επιδιώκεται απλώς η διασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου κατάρτισης προς όφελος των καταναλωτών, αλλά συγχρόνως μπορεί να προωθείται η προστασία των υφιστάμενων επαγγελματιών στον κλάδο, μέσω της δυνατότητας ποσοτικού περιορισμού των επιτυχόντων. Στα πλαίσια αυτά, συνιστάται η επανεξέταση του νομοθετικού πλαισίου που διέπει την εξεταστική διαδικασία, μέσω της ενίσχυσης του κρατικού ελέγχου σε όλα τα στάδια των εξετάσεων, προκειμένου να αποτρέπεται η δυνατότητα της Ε.Α.Ε. να προβαίνει σε ενδεχόμενο έμμεσο προσδιορισμό του αριθμού των επιτυχόντων στις εξετάσεις με γνώμονα τα συμφέροντα του επαγγελματικού της κλάδου και να προστατεύεται η ελευθερία στην πρόσβαση και στην άσκηση του αναλογιστικού επαγγέλματος από πιθανά εμπόδια εισόδου.
47. Η προτεινόμενη ενίσχυση του ρόλου του Υπουργείου Οικονομικών στην επιτροπή των εξετάσεων και στην εν γένει εξεταστική διαδικασία δεν ακυρώνει το ρόλο των μελών της Ε.Α.Ε. στην εν λόγω επιτροπή, οι οποίοι αναντίρρητα διαθέτουν την απαιτούμενη επιστημονική κατάρτιση και επαγγελματική εμπειρία που τους καθιστά ιδιαιτέρως καταλλήλους να αξιολογήσουν τους υποψηφίους. Κρίνεται, όμως, σκόπιμη η διασφάλιση της ουσιαστικής κρατικής εποπτείας επί των εξετάσεων αυτών και ειδικότερα επί των ζητημάτων που άπτονται της επιλογής και βαθμολόγησης των θεμάτων και του καθορισμού της βάσης

επιτυχίας, προς αποτροπή πιθανών φαινομένων περιορισμού του ανταγωνισμού και της επαγγελματικής ελευθερίας στο εν λόγω επάγγελμα. Η τοποθέτηση επιπλέον μελών ΔΕΠ στη σύνθεση της εξεταστικής επιτροπής, η οποία χειρίζεται τα ειδικότερα θέματα της εξεταστικής διαδικασίας (επιλογή θεμάτων, διόρθωση και βαθμολόγηση γραπτών, προσδιορισμός βάσης επιτυχίας, καθορισμός επιτυχόντων) ή η διεξαγωγή των εξετάσεων από ανεξάρτητο φορέα πιστοποίησης θα μπορούσε να αποτελέσει ένα βήμα προς τη θωράκιση της εξεταστικής διαδικασίας από οιασδήποτε περιοριστικές παρεμβάσεις σχετικά με την πρόσβαση και άσκηση του αναλογιστικού επαγγέλματος.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Προτείνεται:

1. η μη διατήρηση του νομικού καθεστώτος της προηγούμενης διοικητικής άδειας στο επάγγελμα των αναλογιστών ασφαλιστικών επιχειρήσεων, καθώς δεν συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις παροχής εξαίρεσης κατά τα προβλεπόμενα στο ν. 3919/20111.
2. η επανεξέταση του συστήματος διεξαγωγής των επαγγελματικών εξετάσεων, με στόχο την αποτροπή τυχόν ποσοτικών φραγμών εισόδου ή άλλων στρεβλώσεων του ανταγωνισμού. Προς την κατεύθυνση αυτή, συνιστάται η ενίσχυση του ρόλου του κρατικού φορέα σε όλα τα στάδια της εξεταστικής διαδικασίας, κατά τα ειδικότερα στο σκεπτικό εκτιθέμενα, έτσι ώστε, να επιτευχθεί ο αποτελεσματικότερος δυνατός κρατικός έλεγχος προς διασφάλιση του υγιούς ανταγωνισμού.

Η Γνωμοδότηση εκδόθηκε την **12^η Ιανουαρίου 2012**.

Η Γνωμοδότηση να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 6 του ισχύοντος Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΦΕΚ Β' 1890/29.12.2006).

Ο Πρόεδρος και Συντάκτης της Απόφασης

Δημήτριος Κυριτσάκης

Η Γραμματέας

Ευαγγελία Ρουμπή